

I dette og det følgende nummer af Kurasje behandler vi nogle problemstillinger i tilknytning til *realanalysen* – ikke blot forstået som metodemæssige overvejelser, men langt mere omfattende. Hvad er betingelserne og mulighederne for en teori, som kan to ting: Både præstere en til stadighed sammenfattende, konkret og materielt funderet kritik af det kapitalistiske samfund, og samtidig vise hen til en produktionsmåde, hvor det ikke er værdiloven, der regulerer det samfundsmæssige liv, men derimod individernes bevidste handlen.

Svaret er som bekendt ikke det simple, at en sådan teori allerede findes formuleret af Marx. Marxismen er mangetydig og giver ikke umiddelbart mulighed for at stå frem som en konkret sammenfatning af de nuværende klassekampe – selv efter mange anstrengelser og forsøg. Det er dog samtidig klart, at en sådan sammenfattende teori kun er mulig med udgangspunkt i de videnskabelige/kapitalismekritiske indsigter, som Marx nåede – men hvordan?

Vi skal ikke give noget svar, men lægge op til diskussioner af mulighed og nødvendighed af en sådan sammenfattende teori og en sådan kapitalismekritiks samfundsmæssige funktion. Nogle perspektiver for diskussioner kan kort ridses op – uden at gøre krav på at være alle de perspektiver, det er vigtigt at lægge på disse diskussioner.

Det er indlysende, at marxismen idag – set som denne kapitalismekritik – ikke spiller nogen hverken praktisk eller ideologisk rolle for arbejderbevægelsen. Studiet og udviklingen af Marx' videnskabelige resultater – og mere eller mindre direkte knyttet hertil også en historisk aktualisering af disse resultater i agitatorisk og politisk sammenhæng – findes idag kun på universiteterne og præger, omend langt fra som den eneste faktor, den ikke-reformistiske venstre-refløj uden for arbejderbevægelsen.

Sådan har det imidlertid ikke altid været. Diskussionerne omkring den marxske teori og især den historiske aktualisering af den marxske indsigt var op til den første verdenskrig et vigtigt led i den europæiske arbejderklasses kamp og organisering. Man kan diskutere og kritisere resultaterne og virkningerne af disse debatter og »aktualiseringsforsøg«, men det er uomtvisteligt, at de i intentionen var netop forsøg på indenfor arbejderbevægelsen at skabe en »sammenfattende, konkret og materielt funderet kritik af det kapitalistiske samfund«. Men samtidig blev marxismen også i stadig højere grad omdannet til en revolutionær ideologi – et credo ikke en kritik – for en kapitalistisk arbejderbevægelse, for til sidst at ende som en fossil i arbejderbevægelsen. Ikke som udtryk-for reformisternes/revisionisternes sejr og de revolutionære/marxisternes nederlag, men derimod for kapitalismens sejrrige gennemførelse af

de historiske betingelser for arbejderklassens kamp. Gennem denne dobbelte proces var den marxske kritik blevet transformeret til et læresystem – til en økonomiteori og dermed til en reformistisk styringsteori og til en doktrinær filosofi. Fra at være en aktiv del – ikke dén aktive eller determinerende del – af arbejderbevægelsens læreproces, var marxismen blevet en lærebog.

Studenterbevægelsen i Europa genoptog marxismen; i begyndelsen mindre for at genoplive marxismens tidligere historiske funktion, mere for at anvende den som generalkritik af de borgerlige videnskaber.

Studenterbevægelsen startede som bekendt som et opgør med den borgerlige videnskab. Tog fat i videnskabsteorien og opgav den på grund af dens manglende kritikpotentialer. Kastede sig over marxismen, men vel at mærke den transformerede marxisme, idet den umiddelbart fremstod som et håndterbart kritikredskab, som kunne sikre fundamentet for en kritik af de borgerlige videnskaber og for en alternativ faglighed. Med den fossilerede marxisme kunne intet udrette.

Studenterbevægelsen søgte tilbage til Marx, via ungdomsskrifterne til Kapitalen, for at genopdage eller rekonstruere de videnskabelige indsigter, som var blevet undertrykt eller overset.

Gennem kapitallæsningen og forsøgene på at skabe en alternativ faglighed fremstod problemet omkring empirien: Hvordan skulle den konkrete historiske men fordrejede overflade behandles, hvordan skulle teoriens konkrete formidling behandles eller rettere hvad var forholdet mellem logik og historie? Skulle logikken have forrang for historien; skulle man »gå på to ben« dvs. veksle mellem det logiske og det historiske – og hvordan skulle vekselvirkningen være; eller skulle man oparbejde historien før logikken?¹

Disse problemer har ikke fundet deres løsning, uanset at mange på den ikke reformistiske venstrefløj har troet det eller fortrængt selve problemstillingen. Derfor er det på sin plads yderligere at understrege problemets aktualitet: Hvad var og er formålet med at rejse problemet om empirien, dvs. søge efter den historisk konkrete formidling – og udvikling – af den teori, som blev oparbejdet gennem kapitallæsningen? Var og er kravet om et livtag med empirien, med den mangfoldige konkrete overflade, et spørgsmål om at genskabe marxismens historiske funktion som en sammenfattende teori om kapitalismens elendighed og socialismens mulighed; eller var og er det et

1. Som eksempler på hvordan disse problemer er blevet behandlet i den teoretiske diskussion og samtidig har givet sig udtryk i forskellige markerede positioner og løsningsforsøg kan nævnes: Hans-Jørgen Schanz: Til rekonstruktionen af kritikken af den politiske økonomis omfangslogiske status, Århus 1973, Elmar Altvater: Om nogle problemer ved statsinterventionismen i: Kurasje 7, Karin Hansen og Lars Torpe: Vejen til Kanslergadeforliget i: Historievidenskab 13-14.

spørgsmål om at sikre agitatorisk og politisk skyts til den efterhånden etablerede ikke reformistiske venstrefløj; eller var og er det et spørgsmål om at udvikle en videnskabstradition, som radikalt kunne sætte de borgerlige videnskaber på porten? Og vigtigst af alt, *er der og vil der være modstrid mellem disse tre formål?*

Vi mener, at det er vigtigt at have disse spørgsmål i baghovedet i diskussionerne om den aktuelle udvikling af marxismen og dens mulige historiske funktioner.

I artiklen *Kritik af realanalysen* rettes der en principiel kritik mod realanalysetilgangen. Realanalysen identificeres ved Altvater m.fl. i artiklen »Kapitalens udviklingsfaser og -tendenser i Vesttyskland« (i Kurasje nr. 12 og 13) og deres senere analyseforsøg, først og fremmest Willi Semmlers formulering af en teori om kapitalreproduktionen. Heri særlig hans behandling af værdiprisrelationen og behandlingen af profitraten som et aggregat. Artiklen kritiserer Altvater, Semmler, m.fl. for at negligere kapitalforholdets eksistens som et klasseforhold, idet kapitalens klassekarakter i deres analyser kun fremstår som et spørgsmål om en fordelingskamp mellem klasserne indenfor de af akkumulationsprocessen satte rammebetingelser. I forlængelse heraf er artiklens hovedstandpunkt, i den omfattende kritik af Semmlers analyse, at hans værdi-pristransformation, som skulle muliggøre en akkumulationsanalyse ud fra priskategorierne, reelt er en total opgivelse af det marxiske værdibegreb og dermed en opgivelse/umuliggørelse af den kapitalismekritiske analyse. Artiklen fremhæver i en mere programatisk form, at et videre arbejde indenfor »kritikken af den politiske økonomi« må undersøge spørgsmålet om den nyere samfundsvidenskabs øgede interesse i at reflektere problemer omkring fagbevægelsens ageren i samfundet repræsenterer et nyt skridt i retning af en integration af fagbevægelsen i det kapitalistiske system. Dette kan, mener artiklen, gøres gennem en kritik af den nyere samfundsvidenskabs erkendelsesindhold, mht. relationen mellem fagbevægelse og stat. Dermed understreger artiklen dens opfattelse af betydningen af videnskabskritikken.

Artiklen *Realanalyse i krisen eller krise i realanalysen* analyserer udviklingen indenfor en særlig form for realanalyse – de såkaldte brancheanalyser. Artiklens stofområde er afgrænset til udviklingen af brancheanalyserne som sigter på analyser af forholdet mellem teknologi og samfund, men dens sigte og perspektiv er generelt: et forsøg på at afklare i hvilken udstrækning de der udviklede brancheanalyser formår at angive de konkrete rammer som arbejderklassens kampe i den umiddelbare produktionsproces udspilles indenfor. Derigennem ligger der i artiklen to problemområder af mere generel metodisk og teoretisk interesse for udviklingen af marxismen som kapitalismekritisk

videnskabstradition: på den ene side spørgsmålet om udviklingen af brancheanalysens metodiske grundlag betyder, at de bedre bliver i stand til at sammenfatte forholdet mellem værdi og stof i den kapitalistiske produktionsproces? og afledt heraf: hvilken betydning har den i brancheanalyserne analyserede relation mellem totalkapital- og enkeltkapitalplanet for analysernes mulighed for at sammenfatte eller bestemme de reale udviklingstendenser i den kapitalistiske produktionsproces og dermed for bestemmelsen af arbejderklassens eksistens og kampvilkår.

Endvidere fortsætter vi med artiklen *Arbejderklassens situation og den statslige krisepolitik* diskussionen om den aktuelle krise, den statslige krisepolitik, og dens virkninger overfor arbejderklassen. Artiklen belyser virkningen af de såkaldte kriseindgreb og den øvrige del af den statslige økonomiske politik siden 1974/75. Virkningerne gøres op i to retninger: dels indgrebenes kapitalistiske virkninger, d.v.s. virkningerne på totalprofitmassens størrelse (virkningerne på udbytningsgraden og på beskæftigelsen af produktive arbejder), og dels indgrebenes virkninger på reproduktionsniveauet for henholdsvis den beskæftigede og den ubeskæftigede del af arbejderklassen.

Som et særligt undersøgelsesobjekt tages forholdet mellem løn, profit og skat op i artiklen. Dens vigtigste resultater i denne forbindelse er, at kunne påvise, at en nedsættelse af skatten – sådan som det skete i 1975 – ikke fører til en omfordeling mellem løn og profit, men betyder en umiddelbar udvidelse af reproduktionsniveauet for den beskæftigede del af arbejderklassen. Hvis beskætningspolitikken (d.v.s. den politik som går på, at staten skal beslaglægge en mindre del af profitmassen til fordel for kapitalen) skal lykkes forudsætter det, at den variable kapital, gennem løntryk, reduceres i samme omfang som den statslige beskatning, hvilket ikke lykkes; hverken gennem den industrielle reservearmés tryk eller gennem de statslige »hjælpe«-politikker.

Artiklen viser, at selv om den samlede krisepolitik fra krisegennemslaget til i dag ikke har nogen entydig historie, så er dens centrale sigtepunkt, uanset dens umiddelbare fremtrædelsesform, at hæve udbytningsgraden. Hertil har alle muligheder været forsøgt og forsøges stadig bragt i anvendelse. Men det afgørende og det strukturerende princip for krisepolitikken samles mere og mere om en sænkning af reproduktionsniveauet for den ikke-beskæftigede del af arbejderklassen. Det er styrkemæssigt set arbejderklassens svageste led.

Og endelig. Vi kan med dette nummer fejre en slags jubilæum. 25 numre i 10 år. I den anledning bringer vi en bibliografi, forfatteroversigt og et emne-katalog over de 25 numre. Formålet er ikke så meget, at vise hvad jubilæer kan bruges til som, at vise hvad KURASJE har været og stadigvæk kan bruges til fremover.